

# UZASADNIENIE

Skargą z dnia 4 sierpnia 2014 r. E. O. zażądała wznowienia postępowania w zakresie prawa do renty rodzinnej po zmarłym J. O. (1), wskazując na prawomocną decyzję odmawiającą jej prawa do tejże renty z dnia 22 stycznia 2010 r., powołując się na treść wyroku Trybunału Konstytucyjnego /skarga k. 2/.

Organ rentowy pozostawił skargę do uznania Sądu. /pismo k. 11/

Wyrokiem z dnia 8 grudnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Łodzi – VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił skargę o wznowienie postępowania wniesioną przez E. O. od prawomocnego wyroku tegoż sądu, wydanego 24 września 2010 roku w sprawie VIII U 389/10 w przedmiocie prawa do renty rodzinnej. /wyrok k. 131/

Na skutek apelacji ubezpieczonej Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z dnia 8 grudnia 2016 r. uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego. We wskazaniach co do dalszego postępowania sąd drugiej instancji zalecił Sądowi Okręgowemu ustalenie w pierwszej kolejności nie tego czy zmarły przyczynił się finansowo do utrzymania byłej żony, lecz tego czy istniał obowiązek alimentacyjny względem byłego małżonka, tj. czy wnioskodawczyni spełniała przesłanki do otrzymania od zmarłego byłego męża alimentów na zasadach określonych w art. 60 § 1-3 k.r.o., albowiem przy braku realizacji przesłanek z art. 60 k.r.o., samo stałe i dobrowolne przyczynianie się do utrzymania jednego z rozwiedzionych małżonków przez drugiego, nie spełnia wymogu dotyczącego alimentów, określonego w art.70 ust.3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Sąd odwoławczy wskazał, że konieczne było przeprowadzenie w tym zakresie postępowania dowodowego w całości i ponowna ocena realizacji przez wnioskodawczynię warunków unormowanych w art.70 ust.3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. /wyrok k. 178, uzasadnienie wyroku k. 179-182 v./

Na rozprawie w dniu 19 maja 2017 r. pełnomocnik wnioskodawczyni poparł skargę. Pełnomocnik ZUS wniósł o oddalenie skargi /protokół rozprawy k. 213 v./

## **Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:**

Wnioskodawczyni E. O. urodziła się (...) /bezsporne/.

Wyrokiem z dnia 26 marca 2003 r. wydanym w sprawie o sygn. akt XII C 1198/02 Sąd Okręgowy w Łodzi rozwiązał przez rozwód związek małżeński wnioskodawczyni i J. O. (1) zawarty w dniu 15 grudnia 1973 r., z winy męża, oraz nakazał eksmisję pozwanego z lokalu nr (...) przy ul. (...) w Ł.. /bezsporne, kserokopia wyroku k. 19 akt ZUS plik II/

Postanowieniem z dnia 17 grudnia 2004 r. w sprawie I Ns 831/04 Sąd Rejonowy dla Łodzi - Widzewa w Łodzi umorzył postępowanie o podział majątku wspólnego pomiędzy wnioskodawczynią a byłym mężem wskutek cofnięcia przez nią wniosku z uwagi na zawarcie ugody pozasądowej w przedmiocie podziału majątku. Przedmiotem sporu był wkład mieszkaniowy do spółdzielni mieszkaniowej. /postanowienie k.17, zeznania wnioskodawczyni k. 230v – 231 00:36:16 i k.35 00:29:44 w zw. z k. 34 00:04:11/

Na rzecz wnioskodawczyni nie zostały zasądzone wyrokiem ani ugodą sądową alimenty od zmarłego męża. /bezsporne/

Po orzeczeniu rozwodu wnioskodawczyni nadal zamieszkiwała z byłym mężem w mieszkaniu przy ul. (...) w Ł. oraz z pełnoletnim synem T. (ur. (...)) oraz synem J. (ur. (...)). W momencie rozwodu Syn J. uczył się w liceum dla pracujących i pracował. /bezsporne, zeznania świadka W. W. k. 229 v. -230 00:05:27- 00:17:34, zeznania świadka U. W. k. 230-230 v. 00:21:23-00:31:19, zeznania Świadka J. O. (2) k. 70 00:53:09, zeznania Świadka T. O. k. 72 01:17:06, zeznania wnioskodawczyni k. 35 00:29:44 w zw. z k. 34 00:04:11, 00:18:06/

W (...) syn J. zawarł związek małżeński i wyprowadził się z mieszkania wnioskodawczynie. /zeznania Świadka J. O. (2) k. 70 - 00:53:09, zeznania wnioskodawczynie k. 57 00:12:00, k. 67 00:02:33, zeznania świadka W. W. k. 229 v. -230 00:05:27- 00:17:34, 00:19:02- 00:21:23/

Syn J. czynił oszczędności z zarobionych pieniędzy, natomiast syn T. pracował w hurtowni budowlanej i zasadniczo dokładał się do kosztów utrzymania mieszkania wnioskodawczynie, w tym do kredytu mieszkaniowego kwotą ok. 100-200 zł miesięcznie, nie miał nikogo na utrzymaniu, z oszczędności zakupił samochód. /zeznania świadka J. O. (2) k. 70 00:53:09 ,01:05:13, zeznania świadka T. O. k. 72 01:17:06, zeznania wnioskodawczynie k. 230v – 231 00:36:16 i k. 35 00:29:44 w zw. z k. 34 00:24:52, k. 57 00:12:00, k. 67 00:02:33, k. 68 00:16:06/

Wnioskodawczynie utrzymywała się w spornym okresie ze świadczenia przedemerytalnego w wysokości 600 zł miesięcznie. Od 2007 r. pobierała emeryturę w wysokości 900 zł miesięcznie (obecnie emerytura wynosi 1.300 zł miesięcznie) /zeznania wnioskodawczynie k. 230v – 231 00:36:16 i k. 35 00:29:44 w zw. z k. 34 00:12:01, 00:18:06, k. 57-58 00:12:00, k. 67 00:02:33, k. 230v.-231 00:36:16/

Wszelkie opłaty za lokal ponosiła wnioskodawczynie. Czynnosc wynosił ok. 400 zł miesięcznie, rata kredytu mieszkaniowego ok. 200 zł miesięcznie, rata zaległości z tytułu tego kredytu ok. 150 zł miesięcznie. Do tego dochodziły opłaty za energię elektryczną 50 zł i za gaz 50 zł, abonamenty za telefon, Internet, TV. /bezsporne, dowody wpłat k. 81-92, zeznania wnioskodawczynie k. 57-58 00:12:00, k. 67 00:02:33, k. 68 00:10:13, 00:16:06/

Wnioskodawczynie sama ze swojej emerytury spłacała raty kredytu mieszkaniowego. /zeznania wnioskodawczynie k. 230v – 231 00:36:16 i k. 35 00:29:44 w zw. z k. 34 00:24:52, 00:27:23/

Wnioskodawczynie opiekowała się byłym mężem w okresie jego choroby od 2009 r., odwiedzała go w szpitalu, aż do jego śmierci. /zeznania świadka W. W. k. 229 v. -230 00:17:34-00:19:02/

W okresie choroby byłego męża ubezpieczona zwracała się sąsiadce U. W., że ma trudną sytuację finansową. /zeznania świadka U. W. k. 230-230 v. 00:21:23-00:31:19/

Wnioskodawczynie i jej były mąż prowadzili osobne gospodarstwa domowe, osobno gotowali. /zeznania świadka W. W. k. 229 v. -230 00:05:27- 00:17:34, zeznania świadka U. W. k. 230-230 v. 00:21:23-00:31:19/

Były mąż wnioskodawczynie zajmował osobny pokój w mieszkaniu wnioskodawczynie /zeznania wnioskodawczynie k. 230v.-231 00:36:16, zeznania świadka W. W. k. 229 v. -230 00:05:27- 00:17:34, zeznania świadka U. W. k. 230-230 v. 00:21:23-00:31:19/

Emerytura męża wnioskodawczynie – od grudnia 2008 r. - wynosiła ok. 1.470 zł. /bezsporne, zeznania wnioskodawczynie k. 67 00:02:33, k. 230v.-231 00:36:16/

Były mąż wnioskodawczynie nadużywał alkoholu. Utrzymywał się z emerytury oraz prac dorywczych w budownictwie. Partycypował w kosztach utrzymania mieszkania (czynsz, opłata za energię, gaz) przekazując na ten cel wnioskodawczynie środki pieniężne. /zeznania świadka J. O. (2) k. 70 - 00:53:09, zeznania Świadka T. O. k. 72 01:17:06, 01:28:03, zeznania świadka W. W. k. 229 v. -230 00:05:27-00:17:34, 00:19:02- 00:21:23, 00:32:32-00:33:58, zeznania wnioskodawczynie k. 230v – 231 00:36:16 i k. 35 00:29:44 w zw. z k. 34 – 35 00:18:06, 00:27:23, k. 230v – 231 00:36:16 w zw. z k. 35 00:29:44, k. 57-58 00:12:00, k. 67 00:02:33, k. 68 00:16:06, k. 128 00:02:13/

Były to kwoty rzędu 500-800 zł miesięcznie. /zeznania świadka J. O. (2) k. 70 01:05:13, zeznania wnioskodawczynie k. 230v – 231 00:36:16 w zw. z k. 35 00:29:44, k. 57 -58 00:12:00, k. 67 -68 00:02:33, k. 230v.-231 00:36:16/

Z kwot przekazanych przez byłego męża i syna wnioskodawczynie kupowała także żywność, ubrania, obuwie i leki dla byłego męża. /zeznania wnioskodawczynie k. 230v – 231 00:36:16 i k. 35 00:29:44 w zw. z k. 34 – 35 00:27:23, k. 57-58 00:12:00, k. 67-68 00:02:33, k. 230v-231 00:36:16/

Koszt wyżywienia dla wnioskodawczynie, byłego męża i syna T. wynosił ok. 1.000 zł miesięcznie. /zeznania wnioskodawczynie k. 230v – 231 00:36:16 w zw. z k. 57-58 00:12:00/

Zdarzało się, że po śmierci byłego męża wnioskodawczynie prosiła swoją siostrę W. W., utrzymującą się z emerytury w wysokości 2.600 zł netto miesięcznie, o zakup produktów spożywczych w kwocie około 100-200 zł miesięcznie. /zeznania świadka W. W. k. 229 v. -230 00:05:27- 00:17:34, 00:17:34-00:19:02/

Sporadycznie wnioskodawczynie pożyczala kwoty pieniężne rzędu 50-100 zł od swojej sąsiadki U. W.. /zeznania świadka U. W. k. 230-230 v. 00:21:23-00:31:19/

Były mąż wnioskodawczynie często kupował kwiaty dla wnioskodawczynie, również bez okazji. /zeznania świadka B. G. k. 223 00:04:38- 00:08:34, k. 70 00:34:01/

W dniu 21 października 2005 r. J. O. (1) został przyjęty do szpitala im. B. w Ł. z powodu encefalopatii, wodobrzusza, żółtaczk, niewydolności wątroby, w wywiadzie wskazał, że od 20 lat codziennie spożywał wódkę i R.. /dokumentacja medyczna k. 94-102/

Z karty przekazania pacjenta przez Ratownictwo Medyczne z lipca 2009 r. wynika, że J. O. (1) pił od pół roku /karta k. III/

W dniu 9 lipca 2009 r. J. O. (1) został przyjęty do szpitala im. S. w Ł. z powodu zrekompensowanej marskości wątroby, żółtaczk, wodobrzusza i ZZA. Pacjent był pobudzony /od 3 dni odstawił alkohol po roku picia/, miał halucynacje - omamy wzrokowe, zastosowano przymus bezpośredni z uwagi na bezpieczeństwo pacjentów. W dniu 12 lipca 2009 r. przebywał na ciągłym wlewie z relanium, w dniu 14 lipca 2009 r. bez objawów delirium- odpowiadał na pytania, w dniu 16 lipca 2009 r. w stanie ogólnym ciężkim, od 21 lipca 2009 r. stan chorego uległ pogorszeniu, chory bez kontaktu - w śpiączce wątrobowej. /dokumentacja medyczna k. 107-114 oraz w aktach VIII U 389/10/

W dniu 21 lipca 2009 r. wnioskodawczynie złożyła wniosek o zawarcie ponownego związku małżeńskiego z J. O. (1), który nie podpisał zapewnienia, dokonała stosownej opłaty w kwocie 84 zł /dokumenty k. 117-122/

Termin zawarcia małżeństwa został wyznaczony na dzień 22 lipca 2009 r. na godz. 10.00. /pismo urzędu k.122/.

Ślub nie odbył się z uwagi na niezłożenie oświadczeń woli o wstąpieniu w związek małżeński. /pismo USC k.16/.

W dniu 23 lipca 2009 r. skarżąca odebrała akt urodzenia i kserokopii zapewnienia celem odbioru 84 zł /pokwitowanie k. 122/

J. O. (1) zmarł w dniu 23 lipca 2009 r., pobierał świadczenie przedemerytalne, a następnie od grudnia 2008 r. emeryturę. /bezsporne; odpis skrócony aktu zgonu k. 62v akt ZUS plik I, zeznania wnioskodawczynie k. 67 00:02:33, k. 230v-231 00:36:16, 00:56:05/

W dniu 28 grudnia 2009 r. wnioskodawczynie wystąpiła po raz pierwszy z wnioskiem o rentę rodzinną po zmarłym byłym mężu J. O. (1). /wniosek k. 1-13 akt ZUS plik II/

Decyzją z dnia 22 stycznia 2010 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł., na podstawie art.70 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, odmówił wnioskodawczynie prawa do renty rodzinnej po zmarłym eksmałżonku. W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, że nie został spełniony jeden z wymienionych w art. 70 warunków a mianowicie wnioskodawczynie po byłym mężu do dnia jego śmierci nie miała prawa do alimentów z jego strony ustalonych na podstawie wyroku lub ugody sądowej /decyzja k. 21 akt ZUS plik II/

Od powyższej decyzji wnioskodawczynie wniosła odwołanie, ZUS wnosil o jego oddalenie. /odwołanie, odpowiedź na odwołanie k.2-3,6 akt VIIIU389/10/

Składając stosowny wniosek wnioskodawczynie oświadczyła, że wszystkie dokumenty z okresu zatrudnienia znajdują się w ZUS, zaś w czasie pobierania świadczenia emerytalnego J. O. (1) nie dorabiał zarobkowo. /kwestionariusz k.9 akt ZUS plik II/

Wnioskodawczynie nie wskazywała na dowód z zeznań swych synów w charakterze świadków. /bezsporne/

Wnioskodawczynie pobiera emeryturę, przesyłaną na konto Banku (...). /bezsporne, k.25, 9plik akt emerytalnych wnioskodawczynie/

Wyrokiem z dnia 24 września 2010 r. w sprawie o sygn. akt VIIIU 389/10 Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił odwołanie wnioskodawczynie. /bezsporne, wyrok k. 22 akt o sygn. VIIIU 389/10/

Ponowny wniosek o rentę rodzinną wnioskodawczynie złożyła w dniu 14 lipca 2014 r., wskazując na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego oraz popierając pismem z dnia 9 lipca 2014 r., domagając się ponownego rozpatrzenia sprawy i zmiany w tym zakresie z uwagi na przyznawanie rent rodzinnych w przypadku nieotrzymywania alimentów przez byłę żony /wniosek k. 1-13, pismo k.23 akt ZUS plik II/.

Decyzją z dnia 6 sierpnia 2014 r. ZUS zwrócił wniosek o wznowienie postępowania, wskazując iż organem właściwym do rozpoznania wniosku jest Sąd powszechny. /decyzja k.31 akt ZUS plik II/

Wnioskodawczynie spłaciła kredyt mieszkaniowy w 2014 r. /zeznania wnioskodawczynie k. 57 00:12:00/  
Obecnie koszty utrzymania mieszkania wynoszą 600 zł miesięcznie. Wnioskodawczynie stara się oszczędnie korzystać z mediów (wody, energii elektrycznej). /zeznania wnioskodawczynie k. 230v.-231 00:36:16/  
(...) nigdy nie pomagali wnioskodawczynie finansowo. Założyli własne rodziny. /zeznania wnioskodawczynie k. 230v.-231 00:36:16/

Powyższych ustaleń Sąd Okręgowy dokonał w oparciu o dowody z dokumentów zawartych w aktach ZUS i załączonych do akt sprawy, których prawdziwości żadna ze stron nie kwestionowała oraz częściowo w oparciu o przesłuchanie wnioskodawczynie, w zakresie w jakim nie odmówił im wiarygodności i mocy dowodowej, a także w oparciu o zeznania świadków.

### ***Sąd Okręgowy dokonał następującej oceny materiału dowodowego i zważył, co następuje:***

Skarga o wznowienie postępowania podlega oddaleniu.

Zgodnie z art. 399 § 1 k.p.c. w wypadkach przewidzianych w dziale niniejszym można żądać wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym wyrokiem.

Na podstawie art. 401 k.p.c. można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności:

1. jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzekał sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia;
2. jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej albo nie była należycie reprezentowana bądź jeżeli wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możliwości działania; nie można jednak żądać wznowienia, jeżeli przed uprawomocnieniem się wyroku niemożność działania ustała lub brak reprezentacji był podniesiony w drodze zarzutu albo strona potwierdziła dokonane czynności procesowe.

W myśl art. 401<sup>1</sup> k.p.c. można żądać wznowienia postępowania również w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie.

Stosownie do art. 403 § 1 można żądać wznowienia na tej podstawie, że:

1. wyrok został oparty na dokumencie podrobionym lub przerobionym albo na skazującym wyroku karnym, następnie uchylonym;
2. wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa.

Zgodnie z treścią art. 401<sup>1</sup> § 4 k.p.c. można żądać wznowienia, jeżeli na treść wyroku miało wpływ postanowienie niekończące postępowania w sprawie, wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, uchylone lub zmienione zgodnie z art. 416<sup>1</sup>.

W oparciu o art. 407 § 1 k.p.c. skargę o wznowienie wnosi się w terminie trzymiesięcznym; termin ten liczy się od dnia, w którym strona dowiedziała się o podstawie wznowienia, a gdy podstawą jest pozbawienie możliwości działania lub brak należytej reprezentacji - od dnia, w którym o wyroku dowiedziała się strona, jej organ lub jej przedstawiciel ustawowy.

W myśl art. 407§ 2 k.p.c. w sytuacji określonej w art. 401<sup>1</sup> k.p.c. skargę o wznowienie wnosi się w terminie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Jeżeli w chwili wydania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego orzeczenie, o którym mowa w art. 401<sup>1</sup>, nie było jeszcze prawomocne na skutek wniesienia środka odwoławczego, który został następnie odrzucony, termin biegnie od dnia doręczenia postanowienia o odrzuceniu, a w wypadku wydania go na posiedzeniu jawnym - od dnia ogłoszenia tego postanowienia.

Na podstawie art. 408 k.p.c. po upływie lat pięciu od uprawomocnienia się wyroku nie można żądać wznowienia, z wyjątkiem wypadku, gdy strona była pozbawiona możliwości działania lub nie była należycie reprezentowana.

Zgodnie z art. 410 § 1 k.p.c. Sąd rozpoznaje sprawę na nowo w granicach, jakie określa podstawa wznowienia.

W niniejszej sprawie wnioskodawczyni swoją skargę o wznowienie postępowania w przedmiocie odwołania od decyzji ZUS oparła na wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 maja 2014 r. o sygn. akt SK 61/13.

Warunki formalne zostały zachowane, zatem skarga podlegała rozpoznaniu.

Podstawę prawną rozstrzygnięcia stanowią przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz. U. 2015 Nr 153, poz. 748).

Zgodnie z art. 65 ust. 1 wskazanej ustawy renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń.

Z mocy art. 67 ust. 1 pkt. 3 cytowanego aktu prawnego do renty rodzinnej uprawniony jest małżonek (wdowa i wdowiec) spełniający warunki określone w art. 70.

Na podstawie art. 70 ust. 1 ustawy wdowa ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli:

- 1) w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat lub była niezdolna do pracy albo
- 2) wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym mężu, które nie osiągnęło 16 lat, a jeżeli kształci się w szkole - 18 lat życia, lub jeżeli sprawuje pieczę nad dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnym do pracy, uprawnionym do renty rodzinnej.

W myśl art. 70 ust. 2 powołanej ustawy prawo do renty rodzinnej nabywa również wdowa, która osiągnęła wiek 50 lat lub stała się niezdolna do pracy po śmierci męża, nie później jednak niż w ciągu 5 lat od jego śmierci lub od zaprzestania wychowywania osób wymienionych w ust. 1 pkt 2.

Zgodnie z art. 70 ust. 3 cytowanego aktu prawnego małżonka rozwiedziona lub wdowa, która do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli oprócz spełnienia warunków określonych w ust. 1 lub 2 miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem lub ugodą sądową.

W tym miejscu podkreślić należy, że określenie zawarte w cytowanym przepisie: "która do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej" dotyczy tylko i wyłącznie małżonka, a nie do małżonka rozwiedzionego.

Z punktu widzenia wykładni celowościowej, renta rodzinna jest świadczeniem z ubezpieczenia społecznego mającym na celu zapewnienie środków pieniężnych po śmierci ubezpieczonego (emeryta lub rencisty) tym spośród członków rodziny, którzy wraz z jego śmiercią utracili żywiciela, czy też - innymi słowy - tym, którzy korzystali z przychodów zmarłego - por. wyroku s. apel w G. z dnia 23.07.2015 III AUa 328/15 lex 1794363.

Zasadnicze znaczenie na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 maja 2014 r., SK 61/13 (OTK-A 2014 Nr 5, poz. 52; Dz. U. z 2014 r. poz. 683), który uznał, że art. 70 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach w zakresie, w jakim uprawnienie małżonki rozwiedzionej do uzyskania renty rodzinnej uzależnia od wymogu posiadania w dniu śmierci męża prawa do alimentów z jego strony, ustalonych wyłącznie wyrokiem lub ugodą sądową, jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. W uzasadnieniu Trybunał Konstytucyjny argumentował, między innymi, że małżonki rozwiedzione, które nie zostały uznane w wyroku rozwodowym za wyłącznie winne rozkładu pożycia małżeńskiego mogą wystąpić do sądu z roszczeniem alimentacyjnym skierowanym przeciwko byłemu mężowi na podstawie art. 60 § 1 k.r.o. Taką cechą istotną w ujęciu art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej jest warunek, aby małżonka rozwiedziona "miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony".

W takiej sytuacji faktycznej i prawnej znajdują się zarówno były małżonki, które mają takie prawo ustalone wyrokiem lub ugodą sądową, ale również były małżonki, które otrzymywały alimenty od zmarłego w ramach dobrowolnego wywiązywania się przez niego z obowiązku alimentacyjnego, o którym mowa w art. 60 § 1 k.r.o. Tylko wtedy, gdy małżonki rozwiedzione nie podjęły żadnych działań zmierzających do ustalenia lub wyegzekwowania przysługujących im alimentów od byłego małżonka, niezależnie od tego, czy na podstawie porozumienia stron czy na drodze sądowej, nie dochodzi do konkretyzacji abstrakcyjnego prawa do alimentów przysługującego ex lege, a zatem tylko wówczas nie można uznać, że ich prawo do alimentów jest prawem "ustalonym" w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy FUS.

W porównywalnej sytuacji znajdują się zatem tylko te małżonki rozwiedzione, które przed śmiercią współmałżonka skutecznie wyegzekwowały przysługujące im z ustawy prawo do alimentów, tj. uzyskały świadczenia alimentacyjne na podstawie porozumienia stron, bądź uzyskały korzystny dla nich wyrok lub ugodę sądową w tej kwestii. Małżonkowie rozwiedzeni, którzy w drodze zgodnego porozumienia ustalają sposób realizacji obowiązku alimentacyjnego ciężącego na jednym z nich względem drugiego, nie mogą ponosić ujemnych następstw w postaci nierównego traktowania w zakresie prawa do renty rodzinnej w porównaniu z osobami, które kwestie wzajemnej alimentacji ustaliły w wyroku lub ugodzie sądowej.

Według Sądu Najwyższego usprawiedliwione jest adekwatne stanowisko, że małżonka rozwiedziona, która po rozwodzie nadal otrzymywała od byłego męża ustalone ugodą sądową kwoty ugodzonego obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny (art. 27 k.r.o.), legitymuje się po śmierci byłego męża dobrowolnym tytułem alimentacyjnym wymaganym do nabycia prawa do renty rodzinnej, który jest konstytucyjnie równorzędny z prawem do alimentów ustalonym wyrokiem lub ugodą sądową w związku z ustaniem małżeństwa przez rozwód (art. 70 ust. 3

ustawy o emeryturach i rentach w związku z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP) - por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2014 r. III UK 54/14 lex 1621355.

Przypomnieć należy, że obowiązek alimentacyjny powstaje ex lege, przepisy prawa ubezpieczeń społecznych są przepisami bezwzględnie obowiązującymi a przywołana treść art.70 ust.3 ustawy o emeryturach i rentach uzależnia nabycie prawa do renty rodzinnej przez małżonka rozwiedzionego od istnienia obowiązku alimentacyjnego i jego co najmniej dobrowolnej realizacji. Samo bowiem nawet stałe i dobrowolne przyczynienie się do utrzymania jednego z rozwiedzionych małżonków przez drugiego, nie spełnia wymogu alimentów z art.70 ust.3 ustawy o emeryturach i rentach, jeżeli nie zostaną jednocześnie zrealizowane przesłanki warunkujące powstanie obowiązku alimentacyjnego określone w art. 60 k.r.o.

W związku z powyższym, dla rozpoznania sprawy w pierwszej kolejności koniecznym było zbadanie nie tego czy zmarły przyczyniał się finansowo do utrzymania byłej żony lecz tego czy istniał obowiązek alimentacyjny względem byłego małżonka. Dopiero po wyjaśnieniu tej podstawowej kwestii aktualizuje się zagadnienie realizacji tego obowiązku.

Stosownie bowiem do treści przywołanego art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, małżonka rozwiedziona, ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli oprócz spełnienia warunków określonych w ust. 1 lub 2 miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem lub ugodą sądową.

Powyższy przepis stanowił przedmiot kontroli konstytucyjnej, w wyniku której wyrokiem z dnia 13 maja 2014 r. w sprawie o sygn. akt SK 61/13 (OTK-A 2014/5/52) Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 70 ust. 3 wymienionej ustawy w zakresie, w jakim uprawnia małżonki rozwiedzionej do uzyskania renty rodzinnej uzależnia od wymogu posiadania w dniu śmierci męża prawa do alimentów z jego strony, ustalonych wyłącznie wyrokiem lub ugodą sądową, jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Podkreślić należy, że na gruncie przedmiotowego wyroku Trybunału niezgodność z Konstytucją art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS została ograniczona jedynie do zakresu, w jakim uprawnia małżonki rozwiedzionej do uzyskania renty rodzinnej uzależnia się od wymogu posiadania w dniu śmierci męża prawa do alimentów z jego strony, ustalonych wyłącznie wyrokiem lub ugodą sądową.

Innymi słowy niekonstytucyjność tego przepisu Trybunał upatrywał wyłącznie w tym, że przepis art. 70 ust. 3 cytowanej ustawy formułuje wymóg ustalenia alimentów od byłego męża przed dniem jego śmierci wyłącznie wyrokiem lub ugodą sądową. Tym samym zakwestionowany przez Trybunał został tylko i wyłącznie sam wymóg sądowego potwierdzenia prawa do alimentów ze strony rozwiedzionego małżonka jako zbyt daleko idący.

W konsekwencji Trybunał podkreślił, iż w kontekście nabycia prawa do renty rodzinnej przez rozwiedzionego małżonka wystarczające jest wykazanie przez niego, że spełnia przesłanki do uzyskania alimentów ze strony zmarłego rozwiedzionego małżonka, po którym ubiega się o przedmiotową rentę. Równocześnie w powyższym zakresie Trybunał Konstytucyjny zauważył, iż obowiązek alimentacyjny pomiędzy rozwiedzionymi małżonkami regulują wprost przepisy art.60 § 1-3 k.r.o.

Stosownie do dyspozycji art.60 § 1 k.r.o., małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzionego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego.

Zgodnie zaś z treścią § 2 powołanego przepisu, jeżeli jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczynić się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku.

Przepis art.60 § 3 k.r.o. statuuje zaś zasadę, w myśl której obowiązek dostarczania środków utrzymania małżonkowi rozwiedzionemu wygasa w razie zawarcia przez tego małżonka nowego małżeństwa. Jednakże gdy zobowiązanym jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, obowiązek ten wygasa także z upływem pięciu lat od orzeczenia rozwodu, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności sąd, na żądanie uprawnionego, przedłuży wymieniony termin pięcioletni.

Z przywołanych unormowań wynika zatem, że powstający ex lege obowiązek alimentacyjny obciąża jedynie niektórych z rozwiedzionych małżonków i w ściśle określonych warunkach.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy stwierdzić należy, że wpierv ustalenia wymagało to czy wnioskodawczyni E. O. spełniała przesłanki do otrzymania od zmarłego byłego męża alimentów na zasadach określonych w art. 60 § 1-3 k.r.o, albowiem to właśnie te unormowania określają przesłanki wymagane do uzyskania prawa do świadczeń alimentacyjnych ze strony rozwiedzionego małżonka.

Oczywistym jest zatem, że w razie zaistnienia pomiędzy małżonkami rozwodu, uzyskanie przez jednego z nich prawa do renty rodzinnej po drugim - zmarłym rozwiedzionym małżonku, możliwe jest tylko i wyłącznie przy spełnieniu stosownych przesłanek usankcjonowanych w ramach powołanego przepisu, albowiem przy braku realizacji przesłanek z art.60 k.r.o., samo stałe i dobrowolne przyczynianie się do utrzymania jednego z rozwiedzionych małżonków przez drugiego, nie spełnia wymogu dotyczącego alimentów, określonego w art.70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Zaznaczenia wymaga, że w pierwszej kolejności badaniu podlega przesłanka istotnego pogorszenia sytuacji materialnej małżonka niewinnego, tj. wnioskodawczyni (art. 60 § 2 k.r.o.).

Analiza zebranego w sprawie materiału dowodowego prowadzi do wniosku, że rozwód nie pociągnął za sobą istotnego pogorszenia sytuacji majątkowej wnioskodawczyni.

Przede wszystkim zeznania świadków nie potwierdzają tej okoliczności. Świadek B. G. nie miała nawet wiedzy dotyczącej ustania małżeństwa wnioskodawczyni, domniemywała jedynie, że wnioskodawczyni wraz z byłym mężem mieszkali razem, nie miała jakiegokolwiek wiedzy na temat sytuacji materialnej wnioskodawczyni ani jej byłego męża. Natomiast świadek W. W. – siostra wnioskodawczyni – zeznała wprawdzie początkowo, że mąż wnioskodawczyni łożył na utrzymanie wnioskodawczyni, jednakże w dalszym toku zeznań domniemywała, że „chyba nie było tak, że dawał na jedzenie tylko na siebie”, by następnie uściślić, że mąż wnioskodawczyni partycypował w kosztach utrzymania mieszkania, tj. czynszu, opłatach za media. Świadek ten nie był w stanie przy tym określić dokładnej kwoty, którą przekazywał wnioskodawczyni jej zmarły mąż, ani dokładnych źródeł jego dochodu ze wskazaniem ich wysokości. Nadto przekonanie o tym, że mąż wnioskodawczyni przekazywał wnioskodawczyni pewne kwoty pieniężne świadek ta powzięła z faktu, że wnioskodawczyni dopiero po śmierci męża zaczęła ją prosić o sfinansowanie drobnych zakupów spożywczych zamykających się kwotą 100-200 zł miesięcznie.

Z kolei świadek U. W. nie potrafiła nawet określić źródeł dochodu wnioskodawczyni i jej byłego męża, ani tego czy były mąż wnioskodawczyni wspomagał ją finansowo lub dokładał się do kosztów utrzymania mieszkania, czy też tego które z nich pokrywało koszty zakupu leków dla męża wnioskodawczyni, posiadała ona jedynie wiedzę odnośnie tego, że razem zamieszkiwali.

Z kolei z zeznań świadków J. O. (2) i T. O. – synów wnioskodawczyni i jej byłego męża – wynika, że były mąż wnioskodawczyni przekazywał wnioskodawczyni pewne kwoty pieniężne, nie określając jednakże przeznaczenia tych kwot.

Wreszcie z zeznań samej wnioskodawczyni wynika, że jej były mąż przekazywał jej pewne kwoty pieniężne rzędu 500-800 zł miesięczne. Wnioskodawczyni ostatecznie twierdziła, że jej były mąż przekazywał jej wskazane kwoty pieniężne na pokrycie kosztów utrzymania własnego (partycypacja w kosztach utrzymania mieszkania, zakupu



wyżywienia, odzieży i obuwia). Wnioskodawczyni sama stwierdziła, że jej męża nie interesowało na co są wydatkowane te kwoty.

Niewątpliwie jednak kwoty te co najmniej sięgały wysokości wydatków samego męża wnioskodawczyni. Uznać zatem za wewnętrznie sprzeczne należy stwierdzenie wnioskodawczyni złożone na ostatniej rozprawie, że nie traktowała tych kwot jako partycypacji w kosztach utrzymania mieszkania. Zwłaszcza, że sama stwierdziła, że nie wie jak zmieniła się jej sytuacja finansowa po śmierci męża, i że skoro przestała otrzymywać 800-900 zł miesięcznie to jest to znaczące przy kosztach utrzymania mieszkania. Wnioskodawczyni nie знаła też dokładnych źródeł utrzymania jej byłego męża.

Uznać zatem należało, że były mąż wnioskodawczyni partycypując w kosztach utrzymania mieszkania, otrzymując wyżywienie, odzież i obuwie w zamian za przekazane wnioskodawczyni kwoty pieniężne,łożył na utrzymanie własne, a nie wnioskodawczyni.

Analiza zebranych dowodów nie wskazuje zatem na istotne pogorszenie sytuacji materialnej wnioskodawczyni po orzeczeniu rozwodu (skoro były mąż wnioskodawczyniłożył tylko na zaspokojenie własnych potrzeb).

Wtórny problemem w przedmiotowej sprawie jest natomiast kwestia dobrowolnej alimentacji wnioskodawczyni przez zmarłego byłego męża.

Powyższa analiza materiału dowodowego wskazuje jednakże, że tej dobrowolnej alimentacji przez męża wnioskodawczyni na rzecz wnioskodawczyni nie było. Prowadzi ona do wniosku, że były mąż wnioskodawczyni, utrzymujący się z emerytury, wprawdzie zamieszkiwał wspólnie z wnioskodawczynią, jednakże zaspokajał on jedynie własne potrzeby za pośrednictwem wnioskodawczyni. Jak już wyżej wskazano, pewne kwoty pieniężne co miesiąc – rzędu około 700-800 zł - mąż wnioskodawczyni ubezpieczonej przekazywał, jednakże jak sama zeznała były to kwoty przeznaczone na pokrycie kosztów utrzymania mieszkania (czynsz, opłaty za energię elektryczną, gaz), wyżywienia czy odzieży. Tym samym nie sposób uznać, że kwoty co miesiąc przekazywane przez zmarłego męża wnioskodawczyni stanowiły dobrowolną alimentację jej osoby. W tym zakresie Sąd odmówił wiary zeznaniom wnioskodawczyni. Tym bardziej, że z zeznań świadków nie wynika jakoby mąż wnioskodawczyniłożył na utrzymanie wnioskodawczyni.

Reasumując stwierdzić należy, że sytuacja wnioskodawczyni po rozwodzie z J. O. (1) nie uległa żadnemu pogorszeniu, bowiem mieszkający z nią nadal były mąż partycypował w kosztach utrzymania mieszkania (w tym kredytu) na tyle, że nie wymagała ona – mając prawo do świadczenia z ubezpieczenia społecznego – do zaspokojenia dodatkowo własnych potrzeb, niezwiązanych z prowadzeniem wspólnego gospodarstwa domowego. Fakt istotnego pogorszenia się sytuacji finansowej wnioskodawczyni po śmierci jej byłego męża, wymagającej zwracania się o pomoc do siostry (100-200 złotych w produktach spożywczych) nie ma żadnego znaczenia w sprawie, bowiem Sąd w niniejszym postępowaniu badał jedynie zmianę jej sytuacji na skutek orzeczonego rozwodu.

Uznając, że sytuacja ta – wobec dalszego prowadzenia z byłym mężem gospodarstwa domowego – począwszy od regulowania należności za mieszkanie, poprzez zakup odzieży i pożywienia dla byłego męża i syna, nie uległa żadnej zmianie. Tym bardziej uznać należy, że rozwód nie spowodował po stronie wnioskodawczyni niedostatku w związku z rozwiązaniem małżeństwa przez rozwód.

Fakt braku zmiany tej sytuacji potwierdziła sama wnioskodawczyni w toku postępowania zakończonym uchylonym wyrokiem z dnia 21 czerwca 2016 roku. Jak bowiem zeznała na rozprawie w dniu 25 sierpnia 2015 roku po rozwodzie jej mąż był normalnym ojcem i mężem, dawał jej na czynsz, kredyt, jedzenie, nie wskazywał żadnej kwoty dla niej. Nadto fakt posiadania przez wnioskodawczynię karty bankomatowej byłego męża wraz z numerem (...) i wypłacanie z tej karty potrzebnych na życie środków wprost świadczy o partycypowaniu J. O. (1) w kosztach jego utrzymania.

Przeciwnie twierdzenia wnioskodawczyni złożone na ostatniej rozprawie, a sprowadzające się do tezy, że byli małżonkowie nie prowadzili razem gospodarstwa domowego nie zasługują na wiarę. Zresztą – jak wynika z tych końcowych zeznań – E. O. po śmierci byłego męża musi żyć oszczędnie jeśli chodzi o media mieszkalne. Nie wskazała

żadnych własnych, niezwiązanych z mieszkaniem potrzeb, których zaspokojenia nie może obecnie udźwignąć, a które były zaspokajane wcześniej z pieniędzy byłego małżonka.

Nie można zatem przyjąć w żadnym razie, że sytuacja wnioskodawczynie po orzeczeniu rozvodu uległa jakimkolwiek pogorszeniu (tym bardziej niedostatku), a zatem nie można postawić tezy, że zmarły J. O. (1) był zobowiązany do alimentacji na jej rzecz.

Mając powyższe okoliczności na uwadze Sąd Okręgowy, na podstawie art.412§2 k.p.c. oddalił skargę jako niezasadną.

**K.W.**